

OCJENE I PRIKAZI

DIETER STERN, *Incipitarium liturgischer Hymnen in ostslavischen Handschriften des 11. bis 13. Jahrhunderts*, Teil I–III. Uredio Hans ROTHE. *Patristica Slavica*, Band 16, *Abhandlungen der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften*, Band 118 (1–3), Ferdinand Schöningh, Paderborn – München – Wien – Zürich 2008., 795 str. (Teil I), 736 str. (Teil II), 797 str. (Teil III).

Ovaj opsežan trosveščani incipitarij posvećen je liturgijskim himnima u istočnoslavenskim rukopisnim izvorima od 11. do 13. stoljeća i produkt je timskoga rada nekoliko znanstvenika na projektu dijela Patrističke komisije Akademije znanosti Sjeverne Rajne – Vestfalije kojemu je sjedište u Bonnu, u razdoblju od 1999. do 2006. godine. Najveći je dio posla na projektu obavio Dieter Stern koji je na incipitariju radio od 1999. do godine 2003. Potom je rad nastavio Andreas Ludden od 2003. do 2005., te Ilja Seržant u razdoblju od 2005. do godine 2006. Stalna je suradnica na projektu bila i Dagmar Christians, a numeraciju je incipita za tisak dovršio Bernhard Schneider. Projekt je imao svojevrstan uzor u iznimno važnoj studiji o incipitima himana grčke crkve autorice Henrice Follieri – *Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae, sv. I–V2 (Studi e Testi)* (Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1960.–1966.) koja je bila povod i poticaj da se izradi i opsežan sustavan inventar incipita za rukopisne izvore himana istočnoslavenskoga područja.

Djela otvaraju sljedeća poglavlja (za ovaj prikaz naslovi su prevedeni na hrvatski): *Predgovor* (str. VI–XVII), koji obuhvaća dijelove: *Stanje filoloških izdanja* (str. VI–IX), *Rukopisni izvori* (str. IX), *Incipit* (str. X–XV), *Registar* (str. XV–XVI) i *Zahvale* (str. XVI–XVII), a tu su i popis tiskanih izvora (str. XVIII–XX), popis odabranih rukopisnih izvora (str. XXI–XXIV)

te lista nepotpunih rukopisa koji nisu bili obrađeni u ovoj ediciji, a podijeljeni su na potpune rukopise (tj. stihirare) i fragmente (str. XXV–XXVII). Nakon njih slijede još popis literature (str. XXVIII–XXIX) i popis skraćeni- ca (str. XXX). Zatim teče tekst samoga incipitarija liturgijskih himana (str. 1–796). Incipiti su abecednim redom numerirani brojevima od 1 do 25 223. Priložen je i kompaktni disk sa zapisom svih triju svezaka u PDF obliku.

Kod izrade registra incipita pojedinih himana autori su se koristili sljedećom metodom: za svaki je himan ispisan njegov početak (incipit) na crkvenoslavenskome jeziku, potom je dodan paralelan tekst incipita na grčkome te oznaka vrste liturgijskoga himna. Uz svaki je himan naveden i njegov modus (*Tonart*) u kojem je pjevan, te njegova liturgijska pripadnost (svetački dan na koji se pjevao ili pak datum iz crkvenoga kalendara za koji je u liturgijskom bogoslužju srednjovjekovne prakse bio namijenjen). Na koncu je svakomu incipitu dopisana i prva strofa himna, tj. *prosomoion*. Pri tom se vodilo računa da duljina incipita učini tekst lako prepoznatljivim, tj. da u komparativnim istraživanjima kojima ovakve edicije u pravilu i služe, njegova identifikacija bude jednostavna. Za pojedine je tekstove, međutim, bilo moguće, zbog njihove fragmentarne dostupnosti u rukopisnim izvorima, navesti samo *prosomoion*. Važno je napomenuti da su od zaborava spašeni i oni himni čije je incipite trebalo rekonstruirati, jer su rukopisi u kojima su nađeni oštećeni ili djelomično nečitki.

Edicija poput ove, koja donosi recentni popis kodeksa s aktualnim podacima o njihovoj provenijenciji i dataciji, važna je kao interdisciplinarna baza podataka bizantinistima i teolozima, povjesničarima glazbe i muzikolozima te povjesničarima crkvene glazbe kao i hagiografima i lingvistima.

Incipitariji su nezaobilazna baza u komparativno povijesnom istraživanju pojedinih liturgijskih žanrova, u ovom slučaju himana, jer pružaju uvid u diseminaciju i liturgijsko mjesto svakoga pojedinoga napjeva u obredu i pridonose shvaćanju »kulturne geografije« određenog napjeva iz repertoara istočnooslavenskih liturgijskih kodeksa (notiranih, ali i onih bez notacije) u razdoblju od 11. do 13. stoljeća. Stoga treba pozdraviti ne samo tiskano izdanje ovoga incipitarija, nego i odluku da ono bude popraćeno odgovarajućim kompaktnim diskom koji istraživačima omogućuje praktičniju i jednostavniju pretragu objavljenih opsežnih baza podataka.

HANA BREKO KUSTURA